

TESTI VENEZIANI DEL DUECENTO E DEI PRIMI DEL TRECENTO

a cura di Alfredo Stussi (*Studi di lettere, storia e filosofia pubblicati dalla Scuola Normale Superiore di Pisa XXXVII*),

Pisa, Nistri-Lischi Editori, 1965, LXXX + 297 pp.

U odličnoj *Raccolta di testi veneti* koju je 1960. god. objavio u izdanju Instituta za romansku filologiju Univerziteta u Trstu autor prof. G. B. Pellegrini, spominjući na str. VIII bibliografskog dijela zbirku dokumenata *Il dialetto veneziano fino alla morte di Dante Alighieri 1321. Notizie e documenti editi e inediti*. Venezia 1891, fundamentalnu za poznavanje najstarijeg jezičnog stanja u Veneciji i u manjim lokalitetima na otocima tzv. *estuario*, ističe s pravom kako bi bilo poželjno novo izdanje tih dokumenata, jer autori. E. Betranza i V. Lazzarini, koji nisu bili lingvisti, nisu svoju antologiju koja ni paleografski više ne zadovoljava snabdjeli jezičnim bilješkama i glosarom. Tog se posla prihvatilo mladi talijanski lingvist Alfredo Stussi i uspješno ga priveo kraju pa je njegovo djelo zapravo i mala monografija o najstarijoj dokumentiranoj fazi mletačkog dijalekta prijestolnice (s težištem na varijanti zvanog *rialtino*): rimski numerirane strane I-LXXXIII sadrže, naime, uz potrebne upute i kriterije po kojima je postupao, i osebujno pisanu historijsku gramatiku dijalekta Mletaka od sredine 13. st. do 1321. god., a sama zbirka od 108 dokumenata (str. 1-180) popraćena je leksikom, čije natuknice sadrže fonetske i ortografske varijante svih registriranih riječi, te vrlo korisnim indeksima antroponima (posebno imena i posebno prezimena) i toponima (str. 181-295). Dok je starije djelo (= BL) sadržavalo *in extenso* 104 dokumenta i bibliografske podatke o 70 raznih tekstova, uglavnom umjetničke vrijednosti ili epigrafskog karaktera, Stussi se ograničio na neliterarne tekstove raznih mletačkih arhiva i to samo na takve koji su sačuvani u originalu ili u prijepisu koji ne prelazi godinu Danteove smrti. Otpali su prema tome ne samo književni tekstovi i natpisi na drvu ili metalu nego i svi dokumenti koji se ne daju datirati, koji prelaze odabranu kronološku granicu, koji su se u međuvremenu izgubili pa ih nije mogao kolacionirati ili koji odudaraju od mletačke jezične norme onog vremena jer su ih pisali toskanski ili

drugi notari (a samo slučajno su se zašli u mletačkom arhivu). Stoga on donosi svega 99 dokumenata izdanih od BL ili od drugih autora.

I tehnički je novo izdanje neuporedivo bolje nego ono BL. Autor je uklonio mnoge greške u čitanju a osim toga uspio je uz pomoć suvremenih sredstava pročitati najveći dio ranije nečitljivih mjesta. S obzirom što su dokumente pisali brojni notari, autor je unificirao neke pravopisne kategorije ali tako da svaki čitalac može pomoću uputa da rekonstruirati stvarno stanje pojedinog teksta.

Historijska gramatika mletačkog govora pisana je na način da se istakne ono što spaja i ono što razdvaja stari mletački govor (*il veneziano antico*) u odnosu na druge mletačke govore (*il veneto*) bilo udaljenijih otoka (*il lidense*) bilo na kopnu (*di terraferma*). Uzeti su u obzir fonetski i filološki podaci, a također i morfologija dok je o sintaksi rečeno sve što se na osnovi ovakvih tekstova može reći. Brojne digresije i bilješke ispod crte inspirirane su suvremenim načelom dinamične sinkronije na osnovi kojega autor studira razne koegzistentne fonološke i morfološke pojave. Poznavajući stanje koje je prethodilo obrađenom periodu i ono koje se na nj neposredno nadovezuje, autor je ovdje stvorio solidne preduvjete za deskriptivnu analizu starog mletačkog govora. Usp. i njegov rad »Sui fonemi del dialetto veneziano antico«, *ID XXVIII, N. S. V*, 1965.

Samo iznimno autor je objavio i dokumente koji su sastavljeni izvan Mletaka, tj. ako su naknadno prepisani u mletačke arhivske knjige). Golem broj dokumenata koji su nastali na raznim mletačkim posjedima i naseobinama na Balkanu i na Bliskom Istoku, pisan je tzv. *veneto coloniale* ili *Veneziano fuori di Venezia* ne ulaze u okvir ove knjige ali su vrijedni znanstvene obrade zbog promjena koje su u njima nastale u konvergenciji s raznim neromanskim (hrvatskosrpski, albanski, grčki itd.) i romanskim (dalmatski, francuski, razni talijan-

ski dijalekti) adstratima osobito počevši od križarskih ratova naovamo. Studiranjem dokumenata pisanih u Dalmaciji kolonijalnim mletačkim pronaći će se još neki podatak koji bi nam pomogao da saznamo nešto više o starijim fazama dalmatskih dijalekata koji su u 13. i kasnijim stoljećima ponegdje još postojali.

Objavljivanje ove zbirke s glosarom uvelike olakšava posao dalmatista, jer je tek sada sasvim jasno koje se crte imaju smatrati mletačkima (a mletački dijalekat 13. i 14. stoljeća podosta se razlikuje od njegovih kasnijih faza koje su nam bolje poznate). Samo ono što se u dokumentima, pisanim mletački u raznim dalmatinskim kancelarijama, ne slaže s normom prijestolnice izravni je refleks hrvatskog odnosno dalmatskog adstrata ili je rezultat sukoba dvaju odnosno tri-

ju jezičnih tipova u kontaktu. Pri tome treba, naravno, voditi računa i o retardaciji: neke glavne crte i neke gramatičke kategorije izumiru u dalmatinskom kolonijalnom mletačkom par decenija kasnije nego u samoj Veneciji, pri čemu dalmatski partner u simbiozi najčešće djeluje kao kočnica. Neka se usporede, npr., upotreba *passata remonta* u Mlecima i u Dubrovniku, ili sudbina grupa *muta + I* (npr. refleksi latinskih riječi kao *plus, clamare* itd.).

Stamparske pogreške su vrlo rijetke. Primijetio sam samo: na str. LXVIII ne slažu se poneki navedeni oblici kondicionala s prvim licem; na str. LXXI ispr. *ossioni u ossitoni*, a na str. LXXIII *particlarare u particolare*.

Žarko Muljačić

STUDIA ROMANICA ET ANGLICA ZAGRABIENSIA

13-24, 1952-1968

Ovaj časopis koji je počeo izlaziti 1956. godine pod uredništvom profesora Filozofskog fakulteta u Zagrebu dra M. Deanovića i dra P. Guberine kao stručni časopis suradnika talijanske i francuske katedre na tom fakultetu (prvi je naslov bio »Studia romanica«, od 3. broja »Studia romanica zagrabiensia«), a od borja 5. i engleske katedre (od br. 5. nosi naslov »Studia romanica et anglica zagrabiensia«), nastavlja redovitim izlaženjem. Brojevi 1-12 ovog časopisa bili su sumarno prikazani u »Filologiji« 5 (1963) od M. Majetića, a ovdje nastavljamo s prikazom radova objavljenih u idućim svescima.

Br. 13-14, Zagreb, iulius-december 1962.

J. Torbarina. »The meeting of Bošković with dr. Johnson«. Autor opisuje i analizira *Life of Samuel Johnson* Jamesa Boswella gdje se na dva mjesta spominje sastanak što ga je S. Johnson imao s Ruderom Boškovićem u Engleskoj. Autor naglašuje kako se u Engleskoj malo držalo do tog sastanka i do Rudera Boškovića uopće, i da mu se tek u zadnje vrijeme daje prvo mjesto u atomistici uopće.

S. Bičanić. »Writting for Magazines, a Study Based on the Novel of the Cornhill Magazine (1860-1880)«. Autor pokazuje utjecaj što su ga novele objavljene u tom časopisu imale na razvoj novelistike.

G. Arneri. »Les travestissements de Saint Antoine«. Autor uspoređuje i analizira *La Tentation de Saint Antoine* od G. Flauberta i epizodu Ciere u *Uliksu* J. Joycea.

I. Vidan. »Perspective od Nostromo«. Analiza djela *Nostromo* J. Conrada.

A. Polanšćak. »Nathalie Sarraute et le roman nouveau (suite)«. Autor nastavlja prikaz djela N. Sarraute.

J. Jernej. »Verso una nuova classificazione degli elementi della proposizione«. Bazirajući se uglavnom na rečenici talijanskog jezika, autor analizira rečenicu na 11 dijelova.

A. Kovačec. »Notes sur des formes de cas en istroroumain«. Autor studira ostatke fiktivne deklinacije u istroroumjskom.

D. Cernecca. »Un tipo di costruzione assoluta dell'italiano moderno«. Autor studira proširenost u talijanskom knji-